

I. TÍNH TẤT YẾU KHÁCH QUAN

Công nghiệp hóa, hiện đại hóa là con đường thoát khỏi nguy cơ tụt hậu xa hơn so với các nước xung quanh, thoát khỏi cảnh một nước kém phát triển và nghèo đói; giữ được ổn định chính trị, xã hội; bảo vệ được độc lập chủ quyền và định hướng XHCN.

Về nội dung của công nghiệp hóa nay ta không còn hiểu theo kiểu cũ. Công nghiệp hóa thực chất là xây dựng cơ sở vật chất- kỹ thuật của CNXH. Đó không chỉ là tăng nhanh tốc độ và tỷ trọng của sản xuất công nghiệp trong nền kinh tế, mà còn là quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế gắn với đổi mới cơ bản về kỹ thuật và công nghệ, hiện đại hóa tất cả các ngành KTQD; tạo cơ sở cho sự tăng trưởng nhanh, đạt hiệu quả cao và lâu dài của toàn bộ nền KTQD.

Nói đến cơ cấu kinh tế là muốn nói trong nền kinh tế có bao nhiêu ngành (bộ phận) hợp thành và mối tương quan giữa các ngành đó như thế nào. Cơ cấu kinh tế hợp lý là cơ cấu cho phép ta khai thác được mọi tiềm năng bên trong và các lợi thế so sánh bên ngoài của đất nước. Sử dụng hợp lý nguồn tài nguyên thiên nhiên, bảo vệ môi trường sinh thái, phát huy được thế mạnh về lao động, đất đai, truyền thống ngành nghề, tạo một thế đứng cho nước ta trong tương lai trên thị trường thế giới, tham gia có hiệu quả vào sự phân công lao động và hợp tác quốc tế bảo đảm sự phát triển có hiệu quả, với năng suất cao cho toàn bộ nền kinh tế.

Mục tiêu chuyển dịch cơ cấu kinh tế là từ một nền kinh tế nông nghiệp lạc hậu, sản xuất nhỏ là phổ biến sang nền kinh tế có cơ cấu công nông nghiệp và dịch vụ hợp lý theo hướng công nghiệp hóa và hiện đại hóa. Từ một nền kinh tế tự nhiên (tự cấp, tự túc) sang nền kinh tế hàng hóa tương đối phát triển với thị trường nội địa thống nhất toàn quốc và mở rộng giao lưu trên thị trường thế giới. Kết hợp cơ cấu hướng ngoại và hướng nội để giảm nhẹ các chấn động có hại của thị trường thế giới. Cơ cấu kinh tế phải đa dạng và thích nghi được với những phát triển mới của cuộc cách mạng KHKH và công nghệ trên thế giới.

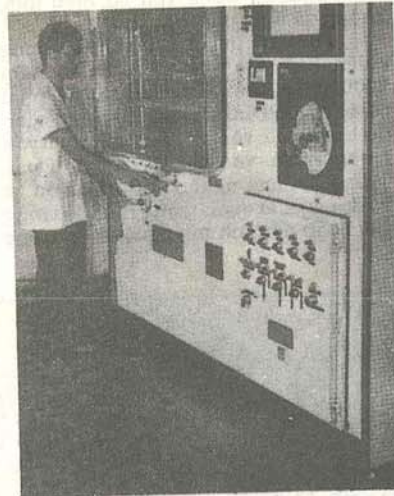
Phải tăng nhanh khu vực công nghiệp chế biến và dịch vụ, thực hiện công nghiệp hóa theo nghĩa xây dựng một cơ cấu kinh tế đa ngành bảo đảm nhịp độ tăng trưởng kinh tế cao.

Để cơ cấu kinh tế có thể chuyển dịch một cách linh hoạt, theo kịp với đà tiến bộ kỹ thuật và công nghệ cần hạn chế các công trình có qui mô lớn, hết sức coi trọng các công trình có quy mô vừa và nhỏ, vốn đầu tư ban đầu đòi hỏi ít, thời gian xây dựng ngắn và hệ số hoàn vốn cao.

Chủ trương công nghiệp hóa nước ta mấy thập kỷ trước đây thực hiện

MẤY SUY NGHĨ VỀ CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ THEO HƯỚNG CÔNG NGHIỆP HÓA HIỆN ĐẠI HÓA

GS.TS. TRẦN VĂN CHÁNH

minh đường lối đúng đắn của Đảng, tạo ra thế và lực mới cho việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng công nghiệp hóa, tạo được niềm tin trong nhân dân.

- Tài nguyên phong phú, nguồn lao động dồi dào và có trình độ văn hóa, chuyên môn khá. Công suất thiết bị máy móc sử dụng chưa được 50%. Đó là những tiềm năng quan trọng mà ta có khả năng khai thác được trong thời gian tới.

- Xu thế mở rộng quan hệ hợp tác và phát triển trên thế giới và trong khu vực... tạo điều kiện thuận lợi cho ta tiếp nhận vốn, kỹ thuật và công nghệ, kinh nghiệm quản lý của các nước.

- Ta có lợi thế so sánh với các nước trong khu vực về vị trí địa lý. Bờ biển nước ta dài, có điều kiện để xây dựng các sân bay, bến cảng lớn, lập các khu chế xuất dọc bờ biển, lập các trạm, kho trung chuyển hàng hóa cho các nước trong khu vực.

Với những thuận lợi cơ bản nói trên, trong một thời gian không lâu, chúng ta nhất định thực hiện được nhiệm vụ "thúc đẩy sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng công nghiệp hóa và hiện đại hóa" đất nước.

II. PHƯƠNG HƯỚNG CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ CỦA NƯỚC TA

Phương hướng xây dựng cơ cấu kinh tế nước ta là "công nghiệp-nông nghiệp-dịch vụ". Cơ cấu kinh tế hướng vào đáp ứng các nhu cầu cơ bản về đời sống và việc làm của nhân dân, ổn định tình hình kinh tế xã hội. Đồng thời từng bước chuyển dịch cơ cấu theo hướng công nghiệp hóa và hiện đại hóa. Việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế được thực hiện từng bước và hình thành cơ cấu hợp lý vào khoảng năm 2010. Hướng chuyển dịch là giá trị của các ngành dịch vụ tăng nhanh, tỷ trọng giá trị sản lượng công nghiệp chiếm phần lớn trong GDP. Tỷ trọng giá trị sản lượng NN giảm dần (nhưng giá trị tuyệt đối vẫn tăng hàng năm).

1. Nông nghiệp (kể cả lâm, ngư nghiệp)

Trong một số năm trước mắt vẫn cần được coi là mặt trận hàng đầu, gắn

chưa thành công là do:

- Chưa hiểu đúng nội dung, bước đi của công nghiệp hóa phù hợp với điều kiện và hoàn cảnh nước ta cộng thêm với tư tưởng chủ quan, nóng vội.

- Xuất phát điểm của ta từ 1 nền kinh tế kém phát triển: sản xuất không đủ tiêu dùng, xuất không đủ nhập, thu không đủ chi... nên không có tích lũy từ nội bộ nền KTQD.

- Có thiếu sót trong việc chỉ đạo chuyển dịch cơ cấu kinh tế, cơ cấu đầu tư nên mang lại hiệu quả thấp.

- Cơ chế quản lý theo kiểu "bao cấp" làm triệt tiêu động lực phát triển sản xuất. Hiệu quả hoạt động sản xuất kinh doanh đạt thấp, nhất là khu vực kinh tế quốc doanh.

- Sự phân công lao động và hợp tác quốc tế của khối SEV cũ mang nặng tính hình thức. Việc phân công, hợp tác liên doanh chưa đáng kể.

Thời gian từ nay đến cuối thế kỷ, trước mắt nhân dân ta cũng gặp những thách thức lớn. Đồng thời cũng có những thuận lợi rất cơ bản như:

- Từ những thành tựu của công cuộc đổi mới trong mấy năm qua chúng

sản xuất nông, lâm, ngư nghiệp với công nghiệp chế biến và giải quyết tốt các khâu sau thu hoạch; coi trọng việc xây dựng nông thôn mới cả về kinh tế, văn hóa, xã hội. Xây dựng các cơ sở công nghiệp nhỏ ở nông thôn để tạo việc làm và tổng thu nhập cho nông dân.

Nhà nước cần có chính sách khuyến khích về thuế, giá về tín dụng và cung ứng vật tư để kích thích áp dụng kỹ thuật tiến bộ thực hiện chế độ bảo hiểm giá nông phẩm, nhất là các loại hàng xuất khẩu.

Các ngành nông, lâm, ngư nghiệp cần xác định đúng cơ cấu cây trồng, vật nuôi phù hợp với từng vùng sinh thái, bao gồm cả cây lương thực, cây công nghiệp và cây lâm nghiệp để trồng rừng và phủ xanh đất trống, đồi trọc; bao gồm cả gia súc, gia cầm và thủy sản.

Áp dụng đồng bộ kỹ thuật thâm canh, cơ giới hóa một cách thích hợp các khâu cần thiết trong quá trình sản xuất theo yêu cầu thâm canh, tăng vụ từng địa phương. Hết sức quan tâm áp dụng các công nghệ bảo quản và chế biến nông, hải sản sau thu hoạch để giảm mức tổn thất và nâng cao chất lượng. Sử dụng công nghệ tiên tiến để chế biến nông sản đạt tiêu chuẩn quốc tế các loại sản phẩm như: gạo, thịt, rau quả, thủy sản, cây công nghiệp, gỗ ván và các loại đặc sản rừng.

Có thể xem nông nghiệp, công nghiệp nhẹ, dịch vụ như là những mục tiêu ưu tiên của giai đoạn từ nay đến năm 2010, có sự bảo đảm về mặt kết cấu hạ tầng, cơ chế quản lý để thực hiện mục tiêu này.

2. Công nghiệp

Giai đoạn 10 năm tiếp theo (sau năm 2010) là giai đoạn ưu tiên phát triển công nghiệp trong 1 cơ cấu công-nông-nghiệp-dịch vụ trong phạm vi cả nước. Trong công nghiệp sẽ hình thành 1 số ngành công nghiệp hiện đại, có hàm lượng khoa học và hiệu quả kinh tế cao trên cơ sở những tiền đề đã được tạo ra từ giai đoạn trước như: điện tử và tin học, công nghệ sinh học, vật liệu mới, cơ khí chính xác... Trong giai đoạn này giá trị sản lượng công nghiệp sẽ cao hơn sản phẩm nông nghiệp. Tỷ trọng xuất khẩu hàng công nghiệp chế biến lớn hơn các mặt hàng sơ cấp (sản phẩm nông nghiệp và nguyên liệu khoáng sản cộng lại).

Từ nay đến năm 2010 cần phát triển một số ngành công nghiệp sản xuất hàng tiêu dùng và xuất khẩu có trình độ công nghệ cao, hình thành 1 số ngành công nghiệp tư liệu cần thiết và có hiệu quả.

a. Về công nghiệp sản xuất hàng tiêu dùng và xuất khẩu

Cần coi trọng phát triển các ngành chế biến thực phẩm, dệt vải, dệt len, may, sành sứ, thủy tinh, hàng thủ công mỹ nghệ xuất khẩu... Đây là các

ngành có nhu cầu lớn cho tiêu dùng và xuất khẩu, có giá trị gia tăng cao, sử dụng nhiều lao động.

Để giúp các ngành này phát triển với tốc độ cao, cần tạo cơ sở nguyên liệu vững chắc, tìm hiểu nhu cầu thị hiếu của người tiêu dùng. Từ đó nghiên cứu chế thử sản phẩm mới trên cơ sở kỹ thuật và công nghệ hiện đại.

b. Công nghiệp sản xuất tư liệu sản xuất

Cần tập trung vốn cho các ngành: cơ khí chế tạo, công nghiệp vật liệu, luyện kim, hóa chất, công nghiệp điện tử và tin học, đóng và sửa chữa tàu thuyền...

Ngành cơ khí chế tạo vừa phát triển cơ khí phổ thông để phục vụ cho công nghiệp gia đình, tiểu thủ công nghiệp, dịch vụ kỹ thuật cho các thiết bị hiện đại nhập từ nước ngoài, sản xuất động cơ đốt trong, máy phát điện, động cơ điện, máy biến thế điện, thiết bị điện lạnh, dụng cụ đo lường. Ngành cơ khí nước ta đã có khả năng thiết kế, chế tạo máy nông nghiệp thông dụng, các dây chuyền sản xuất hàng tiêu dùng, máy thi công xây lắp, phương tiện vận tải. Kết hợp kỹ thuật cơ khí với điện tử và tin học, từng bước áp dụng kỹ thuật tự động hóa vào các ngành KTQD.

c. Công nghiệp sản xuất vật liệu

Cần được phát triển một cách có trọng điểm để sử dụng tối ưu tài nguyên trong nước. Trước mắt thay thế hàng nhập khẩu và từng bước tham gia xuất khẩu.

Luyện kim là ngành đòi hỏi nhiều vốn ban đầu, tiêu thụ nhiều năng lượng, giá trị gia tăng thấp, phải sản xuất với quy mô lớn mới mang lại hiệu quả đáng kể. Ta không đủ khả năng để đảm nhận từ khâu đầu đến khâu cuối, chỉ liên doanh với nước ngoài để thực hiện một số công đoạn như: sản xuất các loại thép có chất lượng cao, luyện kim bột, vật liệu composit trên nền kim loại, các loại hợp kim có khối lượng ít nhưng có giá trị kinh tế cao...

Hợp tác với nước ngoài để sớm đưa vào khai thác đất hiếm rất dồi dào của nước ta, dùng 1 phần để xuất khẩu, 1 phần tham gia vào việc chế tạo các loại vật liệu mới cho các ngành công nghiệp hiện đại như: luyện kim đen và màu, gốm sứ, thủy tinh, vật liệu từ, các loại vật liệu điện tử khác.

d. Về công nghiệp hóa chất

Mở rộng sản xuất phân bón, super lân và lân nung chảy, phân đạm từ khí thiên nhiên, các loại thuốc trừ sâu, trừ cỏ, thuốc chữa bệnh cho người và gia súc, sản xuất các loại hóa chất cơ bản (xút, clo, soda, axit sulfuric...), các chất béo, tinh dầu, hương liệu, chuẩn bị triển khai công nghiệp lọc hóa dầu.

Vật liệu xây dựng xi măng, gạch chịu lửa, gạch ốp lát, kính và sứ xây dựng...

e. Công nghiệp điện tử và tin học

Đây là một bộ phận không thể

thiếu được trong cơ cấu kinh tế: Công nghiệp hóa ngày nay phải đi đôi với điện tử hóa và tin học. Vì ngành công nghiệp này có giá trị gia tăng rất cao, tạo ra các sản phẩm cần thiết cho hoạt động kinh tế-xã hội: phục vụ nghe nhìn, thông tin viễn thông, chẩn đoán và trị bệnh, đo lường trong nghiên cứu khoa học, máy tính, các cơ cấu tự động hóa sản xuất...

Vì vậy, cần khẳng định sự phát triển công nghiệp điện tử và tin học là nhằm bảo đảm nhu cầu trong nước để hiện đại hóa nền KTQD, nâng cao hiệu quả quản lý kinh tế-xã hội. Có thể kết hợp xuất khẩu ở những nơi có thể chen chân được.

f. Các ngành thuộc kết cấu hạ tầng phải đi trước một bước. Bao gồm: Năng lượng (điện, than, dầu khí), có chính sách khuyến khích sử dụng các nguồn năng lượng nhỏ, phân tán (năng lượng mặt trời, sức gió, khí sinh vật...).

3. Phát triển mạnh các ngành dịch vụ, nhất là dịch vụ có thu ngoại tệ

Đối với các nước công nghiệp phát triển, dịch vụ được coi là lĩnh vực thứ 3, chiếm vị trí hàng đầu về mặt tỷ trọng trong thu nhập quốc dân và sử dụng số lượng lớn lao động xã hội.

Đối với nước ta ngay từ bây giờ phải hết sức coi trọng phát huy thế mạnh của các hoạt động dịch vụ.

Việc xuất khẩu lao động có kỹ thuật và chuyên gia cần được nghiên cứu thực hiện từng bước trên cơ sở bảo đảm lợi ích chính đáng của người lao động và của nhà nước. Nhận thầu xây dựng các công trình tại các nước châu Phi và Trung Đông.

Cần nâng cao năng lực và trình độ hiện đại của các ngành dịch vụ kỹ thuật, dịch vụ viễn thông và ngân hàng, đảm bảo tốt các quan hệ hợp tác và giao dịch quốc tế. Chú trọng phát triển các ngành dịch vụ hàng hải, hàng không để phát huy thế mạnh về vị trí địa lý của nước ta. Bao gồm cả dịch vụ vận tải biển và dịch vụ thương mại quá cảnh cho các nước trong khu vực...

Muốn thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng công nghiệp hóa và hiện đại hóa nói trên, cần có một loạt các chính sách: chính sách khoa học và công nghệ, chính sách xã hội, chính sách tài nguyên và môi trường, về đổi mới cơ chế quản lý kinh tế-xã hội... do khuôn khổ bài báo chúng tôi không thể đề cập tới được.

Từ sự phân tích nói trên cho thấy chúng ta đang đứng trước những khó khăn, thử thách lớn. Nếu biết nắm bắt thời cơ, tận dụng những thuận lợi của tình hình quốc tế, phát huy cao nhất nguồn lực sẵn có, tạo ra những tiền đề cần thiết cho việc thực hiện chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng công nghiệp hóa và hiện đại hóa chắc chắn chúng ta sẽ gặt hái được nhiều thành tựu to lớn.